

Medaliile emise cu prilejul canonizării voievozilor Ștefan cel Mare și Constantin Brîncoveanu

MARIA DOGARU

Canonizarea unor sfinți a constituit una din formele prin care, de-a lungul veacurilor, un popor sau altul și-a făcut cunoscută spiritualitatea. Conform tradiției, moartea martirică, mucenicia, mărturisirea lui Cristos pînă la moarte; viața trăită în conformitate cu învățătura evangheliei au fost socotite dovezi certe ale sfințeniei. Apărarea dreptei credințe, lupta pentru triumful adversarului creștin, apărarea bisericii și a întregii creștinătăți sau a ortodoxiei împotriva năvălitorilor și cotropitorilor, a celor de neam străin sau altă religie au fost privite de asemenea ca semne ale sfințeniei¹.

Pe temeiul acestor criterii, oamenii credincioși au început să venereze și să pomenească după voința lor unii martiri, dascăli ai bisericii ori apărători ai creștinismului. Aceste pomeniri s-au manifestat la început spontan și pe plan local, iar după aceea, biserica a procedat la extinderea și chiar la generalizarea respectivului cult prin acte solemne de canonizare. Dreptul de a proceda la canonizarea unor sfinți este un drept recunoscut (încă din mijlocul veacului al XV-lea) tuturor bisericilor autocefale².

În curgerea istoriei poporul nostru, creștinat, cum se știe, încă din primele veacuri ale mileniului întîi³, a dat bisericii și lumii numeroși sfinți, existînd știri în acest sens încă din secolul al IV-lea. Printre primii sfinți originari de pe aceste meleaguri se află DASIUS (+ 303), cinstit la 20 noiembrie, Emilian din Durostorum (mort ca martir în timpul persecuțiilor lui Iulian Apostotul la 362), — sărbătorit la 18 iulie, episcopul misionar Nicuța de Remesiana, mucenicii Nichita Românul, și Sava Gotul, episcopii Bretanos și Teotim ai Tomisului, mucenicii de la Niculițel: Filip, Atalas, Ramasis, Zotic și alții.

După constituirea statelor feudale independente⁴ și instituirea mitropoliilor românești (sec. XIV)⁵ mai mulți români drept măritori sînt venerați ca sfinți la ei acasă și la alte popoare. Sînt pomeniți dintre aceștia: Sfînta Teofana, fiica Domnitorului Basarab I (sec. XIV), călugăriță într-o mănăstire de lîngă Vidin⁶, Sfîntul Ivan Valahul, ieroschimonahul Antipa din Calopo-

¹ Canonizarea unor sfinți romani, București, 1992, p. 1–20. Vezi și Liviu Stan *Despre canonizarea sfinților în Biserica Ortodoxă*, în „Ortodoxia”, II (1950), p. 277.

² Canonizarea unor sfinți români, p. 1.

³ Ioan Zăgrean, *Teologia morală ortodoxă*, vol. I, București, 1979, p. 300–301.

⁴ Evenimentele au avut loc în 1330 (Țara Românească) și respectiv 1359 (Moldova).

⁵ Mitropolia Țării Românești, cu sediul la Argeș (Curtea de Argeș de mai tîrziu) a fost înființată în timpul domniei lui Nicolae Alexandru (1352–1364) și recunoscută de patriarhul Constantinopolului Calixt I, în anul 1359.

⁶ C. Gane, *Trecute vieți de doamne și domnițe*, vol. I, Chișinău, 1991, p. 15.

dești ș.a.⁷. Au avut loc canonizări și în epocile mai noi. Astfel, în timpul în care în fruntea Patriarhiei române s-a aflat Iustinian, Sinodul Bisericii Ortodoxe Române, ca urmare a unor insistente solicitări, a canonizat, la 22 februarie 1950⁸, pe sfinții ierarhi Iosif cel Nou de la Partos, (sărbătorit la 15 septembrie) și Calinic de la Cernica (înscris în calendar la 11 aprilie), a sfinților ierarhi și mărturisitori Ilie Iorest și Sava Brancovici, mitropoliți ai Ardealului (24 aprilie) și sfinții Visarion, Sofronie de la Cioara și sfântul mucenic Oprea (21 octombrie).

În ultimii ani, o comisie specială, avîndu-l în frunte pe Nestor Vornicescu, Mitropolitul Olteniei, în conformitate cu recomandările Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, a desfășurat o intensă activitate pregătind studiile și documentele în vederea canonizării unor noi sfinți români. Ca atare, în ședința din 20 iunie 1992 Sfîntul Sinod, pe baza propunerilor Comi-

⁷ Canonizarea unor sfinți români, p. 3.

⁸ Tot atunci, Sinodul Bisericii Ortodoxe Române a hotărît generalizarea cinstirii unor sfinți, cu moaște la noi în țară: Sfînta mucenică Filofteia, Cuviosul Nicodim cel Sfînt, Sfîntul mucenic Ioan cel Nou de la Suceava, Cuviosul Grigorie Decapolitul, Cuvioasa Paraschiva cea Nouă și Cuviosul Dimitrie cel Nou (Basarabov).

siei Sinodale, a hotărât canonizarea mai multor sfinți români⁹, printre care și Ștefan cel Mare și Constantin Brîncoveanu.

În tomosul și sinaxarul redactate în legătură cu trecerea lui Ștefan cel Mare în rîndul sfinților se menționează: „Teoctist, din mila lui Dumnezeu arhiepiscop al Bucureștilor, mitropolit al Munteniei și al Dobrogei și patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, prea iubitului cler și dreptcredincioșilor creștini din cuprinsul Patriarhiei Române, har, milă și pace de la Dumnezeu, părintele luminilor, iar de la noi patriarhicește binecuvîntări. Cuvios lucru este și plin de folos duhovnicesc pentru credincioșii Bisericii de a se arăta plini de evlavie, a cinsti și a pomeni, prin slujbe și prin cîntări, pe cei ce s-au arătat bine plăcuți lui Dumnezeu în viața lor pămîntească. Lauda ce se dă celor ce trăiesc în chip virtuos se îndreaptă către însuși Dumnezeu, de la care izvorăște oamenilor toată virtutea, precum ne învață Sfîntul Grigorie de Dumnezeu Cuvîntătorul: „iar lauda celor bune înflăcărează și îndeamnă pe credincioși”. „Cînd se laudă dreptul, se veselesc popoarele” glăsuiește prorocul David. Dar lauda binecredinciosului voievod Ștefan cel Mare ne produce nu numai bucurie duhovnicească, ci și îndemn puternic pentru grija mîntuirii sufletești. Fiecare dintre dreptmăritorii creștini sînt datori să cinstească și să laude, după cuviință, pe cei ce au viețuit cu dreaptă credință și fapte bine plăcute lui Dumnezeu, pentru că lauda este plata virtuții, și cel ce laudă virtutea laudă însuși pe Dumnezeu. Prin asemenea fapte virtuozose a strălucit dreptcredinciosul Voievod Ștefan cel Mare, care a cîrmuit Țara Moldovei

47 de ani, înarmat cu platoșa credinței în Dumnezeu, în cea a postului și rugăciunii și cu multe fapte ale dragostei creștine închinată bisericii și poporului său; a zidit un foarte mare număr de biserici și mănăstiri, înzestrîndu-le

⁹ Menționăm printre aceștia: Ioan de la Prislop, Antim Ivireanul, Ioan din Galeș, Moise Măcinic din Sibiel, Antonie de la Iezeru—Vilcea, Daniil Sihastru, Gherman din Dobrogea, Iosif Mărturisitorul din Maramureș, Ghelasie de la Rîmeți, Leonte de la Rădăuți, Ioan Iacob Hozevitul, Teodora de la Sihla.

cu cele necesare sfintelor slujbe; ca un purtător de biruință a luptat cu prețul vieții sale pînă la jertfelnicie pentru apărarea hotarelor țării și a credinței strămoșești, fiind numit apărător al creștinătății; a miluit pe cei săraci și a răsplătit pe luptătorii oșteni, a arătat îndurare și pe cei greșiți i-a îndreptat. Smerenia noastră împreună cu toți membrii Sfintului Sinod al Bisericii Orto-

doxe Române, privind la viețuirea jertfelnică pentru credință și neam a drept credinciosului voievod, bine plăcută lui Dumnezeu, la faptele și împlinirile lui, și purtînd grijă de folosul obștesc al credincioșilor, iar pe altă parte ținînd seamă de cele arătate de către Arhiepiscopia Sucevei și Rădăuților, care a cerut ca amintirea zilei trecerii la cele veșnice a Marelui Ștefan să fie așezată ca o zi de pomenire a Sfintului; Urmînd obiceiul obștesc al Bisericii și rînduielilor dumnezeștilor părinți dinaintea noastră, făcut-am cunoscut ca să se dea binecredinciosului voievod, Ștefan cel Mare cinstirea cuvenită bărbaților sfinți. Pentru aceasta, urmînd rînduiala canonică și sinodală și chemînd în ajutorul nostru Puterea Celui Prea Înalt, hotărîm:

Ca de acum înainte și pînă la sfîrșitul veacurilor, voievodul Ștefan cel Mare al Moldovei, să fie pomenit laolaltă cu bărbații cei cuvioși și sfinți ai Bisericii, cinstindu-se cu slujbe și cîntări de laudă în ziua de 2 iulie, fiind înscris în sinaxar, cărțile de cult și calendarul Bisericii noastre cu numele „Drept credinciosul Voievod Ștefan cel Mare și Sfînt”.

Spre veșnica cinstire, dovadă și încredințarea despre cele ce am hotărît, s-a întocmit acest Tomos Patriarhal și Sinodal de canonizare spre a fi adus la cunoștiința credincioșilor și clerului Bisericii Ortodoxe Române și tuturor evlavioșilor români oriunde ar trăi aceștia.

Dat în București, anul mîntuirii 1992, luna iunie, ziua a douăzecea". Membrii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române¹⁰".

Sinaxarul — acestui nou sfînt are următorul cuprins: „Tot în această lună, în două zile, pomenirea Dreptcredinciosului voievod Ștefan cel Mare și Sfînt, purtătorul de biruințe și apărătorul creștinătății.

Odrăslit din pămîntul Moldovei, măritul voievod Ștefan ce Mare a fost numit și cinstit din totdeauna de către poporul dreptcredincios: bun, mare și sfînt. Bun pentru faptele sale de milostenie, mare pentru iscusința cu care a condus țara cu dreptate, Dumnezeuu pedepsind prin el pe cei lacomi și trădători, sfînt pentru lucrarea lui întru apărarea întregii creștinătăți și zidirea unui mare număr de biserici și mănăstiri.

Dreptcredinciosul voievod s-a născut la Borzești, din părinți binecredincioși creștini, voievodul Bogdan al II-lea și doamna sa Maria-Malina Oltea¹¹, arătîndu-se din fragedă copilărie cu deosebită dragoste față de țară și credința strămoșească. Curînd, după moartea tatălui său, este chemat la tronul Moldovei, la 12 aprilie 1457. Încercat, pe parcursul lungii sale domnii, de numeroase suferințe, nu și-a pierdut niciodată nădejdea în Bunul Dumnezeu ci, cu evlavie și-a purtat jugul vieții sale.

Ștefan cel Mare și cel Sfînt a luptat pentru apărarea întregii creștinătăți „pînă la moarte” cu capul său adică „cu prețul vieții sale”, cum arată în scrisoarea adresată principilor creștini. Ștefan, dreptcredinciosul voievod, a pus biruințele sale nu pe seama iscusinței minții sale ci, cu smerenie, pe seama voii și puterii lui Dumnezeu, care i-a stat mereu în ajutor. Măritul Voievod a fost nu numai apărător, ci și mărturisitor al credinței, prin numărul mare de mănăstiri și biserici zidite, atît în Moldova cît și în Muntenia, Transilvania și Muntele Athos¹². Prin frumusețea și măreția acestor sfînte lăcașuri, împodobirea lor cu pictură, înzestrarea lor cu cele necesare sfîntelor slujbe, toate lucrate cu măiestrie artistică neîntrecută pînă astăzi, binecredinciosul Ștefan cel Mare și Sfînt aduce înaintea lui Dumnezeu „slava poporului său”, adică a neamului nostru românesc.

¹⁰ Sinodul Bisericii Ortodoxe Române se compune din Teoctist, patriarhul Bisericii Ortodoxe Române; Daniel, mitropolitul Moldovei și Bucovinei; Nestor, Mitropolitul Olteniei; Lucian, arhiepiscopul Tomisului; Pimen, arhiepiscopul Sucevei și Rădăuților; Teofil, arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului; Eftimie, episcopul Romanului și Hușilor; Andrei, episcopul Alba Iuliei; Timotei, episcopul Aradului, Ienopolei și Hălmașului; Iustinian, episcopul Maramureșului și Sătmărulei; Teofan Sinaitul, episcop vicar patriarhal; Calinic Botoșeneanu, episcop vicar al Arhiepiscopiei Iașilor; Damaschin Severineanu, episcop vicar al Arhiepiscopiei Craiovei; Irineu Slătineanu, arhiereu vicar al Episcopiei Rîmnîcului; Gherasim Vrînceanu, arhiereu vicar al Episcopiei Buzăului; Emilian Arădeanu, arhiereu vicar al Episcopiei Aradului, Ienopolei și Hălmașului; Antonie, mitropolitul Ardealului; Nicolae, mitropolitul Banatului; Vasile, arhiepiscopul Tirgoviștei și Mușcelului; Antim, arhiepiscopul Dunării de Jos; Gherasim, episcopul Rîmnîcului; Epifanie, episcopul Buzăului; Calinic, episcopul Argeșului; Vasile, episcopul Oradiei; Nifon Ploieșteanu, episcop vicar patriarhal, Roman Ialomițeanu, episcop vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor; Serafim Făgărășanu, episcop vicar al Arhiepiscopiei Sibului; Irineu Bistrițeanu, episcop vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului; Ioachim Vasluianu, arhiereu vicar al Episcopiei Romanului și Hușilor; Casian Gălățeanu, arhiereu vicar al Arhiepiscopiei Dunării de Jos; Ioan Crișanu, arhiereu vicar al Episcopiei Oradiei.

¹¹ Constantin Rezachievici, *Familia lui Ștefan cel Mare. Împrejurările ocușării tronului*, în „Revista Arhivelor”, anul LVII (1982), vol. XLII, nr. 2, p. 117—124.

¹² Theodor Bodogae, *Ajutoarele românești la mănăstirile de la Sfîntul Munte Athos*, Sibiu, 1941, p. 89—304. Vezi și *Poporul român și lupta de eliberare a popoarelor din Balcani*, București, 1986, p. 116—119, 133—134, 221—239.

Ca om al rugăciunii, evlaviosul voievod a cerut sfinților părinți să se roage pentru poporul dreptcredincios al Moldovei, pentru oștenii săi, pentru cei vii și pentru morți. El însuși se ruga cu post și făcând nenumărate fapte de milostenie, în vremuri de primejdie mai ales, așa cum este înfățișat pe icoanele pictate în ctitoria sa de la Putna. Sfântul Cuvios Daniil Sihastrul¹³ i-a fost părinte și povătuitor duhovnicesc și înțelept sfătuitor în ceasurile sale de rugăciune și veghe. Deopotrivă a fost un om al înțelepciunii și dreptății: „Te-am iertat și toată minia și ura am alungat-o din inima noastră”, a scris voievodul adresându-se boierului său Mihail, unul din cei care participaseră la uciderea părintelui său. Gîndul morții pururea l-a avut în minte, căci pentru el moartea era, potrivit învățăturii creștine, o strămutare „de la cele vrednice” către „lăcașurile de veci”, așa cum el însuși a pus să se scrie pe piatra sa de mormînt, pregătită cu 12 ani înainte de mutarea la Domnul. Paginile sfinte de cronică românească amintesc peste veacuri de evlavie, cinstirea și credința poporului român față de Dreptcredinciosul voievod Ștefan cel Mare și Sfînt: „iar pe Ștefan Vodă l-au îngropat țara cu multă jale și plîngere, la mănăstire, la Putna, care era de dînsul zidită. Atîta jale era de plîngeau toți ca după un părinte al lor”; zicînd mai departe cronicarul „ce după moartea lui pînă astăzi îi zic Sfîntul Ștefan Vodă — pentru lucrurile lui cele vitejești, care nimeni din domni, nici mai înainte, nici după aceea l-au ajuns”¹⁴.

De la mutarea sa la Părintele ceresc pînă astăzi, mormîntul său de la Mănăstirea Putna este străjuit de o candelă pururea aprinsă, unde fiii neamului românesc neîncetat își pleacă genunchiul cu evlavie și rugăciune către Milostivul Dumnezeu. Măritul și Dreptcredinciosul Voievod Ștefan cel Mare și Sfînt rămîne peste veacuri o pildă de adevărat conducător de țară, stăpînit permanent de credința în Puternicul Dumnezeu; iubirea de Biserica strămoșească și țară, spre slava lui Dumnezeu, unul în ființă și închinat în Treime, Tatăl, Fiul și Sfîntul Duh, Amin!”

Au un conținut asemănător din punct de vedere al structurii și formulelor diplomatice și documentele referitoare la canonizarea lui Constantin Brîncoveanu.

„Teoctist

Din mila lui Dumnezeu arhiepiscop al Bucureștilor, mitropolit al Munteniei, și Dobrogei și patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, prea iubitului cler și dreptcredincioșilor creștini din cuprinsul Patriarhiei Române, har, milă și pace de la Dumnezeu, părintele luminilor, iar de la noi, patriarhicești binecuvîntări. Bineplăcut lui Dumnezeu și de mare folos duhovnicesc pentru credincioși este a cinsti cu laude pe cei care pentru nevoințele și vredniciile lor în viața pămîntească, după trecerea la cele veșnice, s-au numărat în rîndul sfinților. Pomenind aceste alese vase ale Duhului Sfînt, dreptcredincioșii Sfîntei noastre Biserici preamăresc pe Dumnezeu de la care vine tot ajutorul și fără de care nimeni nu se poate împărtăși de darurile cele multe și felurite ale virtuților. Drept aceea, luînd aminte la faptele virtuase ale binecredincio-

¹³ Constantin Turcu, *Daniil Sihastrul*, în „Studii și cercetări istorice”, XX. Iași, 1947, p. 258—259.

¹⁴ Ion Neculce, *Letopiseșul Țării Moldovei și O samă de cuvinte*, ed. Iorgu Iordan, București, 1955, p. 105—109.

sului Voievod Constantin Brîncoveanu, cel care a cirmuit cu creștinească înțelepciune vreme de 25 de ani Țara Românească, întemeitorul de artă și cultură românească, ridicînd, înnoind sau înzestrînd multe biserici, mănăstiri și alte așezăminte, miluînd pe cei săraci, ajutînd cu prisosință Sfintele Biserici Ortodoxe surori de aproape sau de mai departe, și mai presus de toate acestea învrednicîndu-se a primi moartea mucenicească pentru dreapta credință, împreună cu cei patru fii ai săi. Constantin, Ștefan, Radu și Matei și cu sfetnicul său Ianache. Smerenia noastră, împreună cu toți membrii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, purtînd grija de folosul duhovnicesc al credincioșilor încredințați nouă spre arhipăstorie și de pe altă parte ținînd seama de cele arătate de către Sfînta Arhiepiscopie a Bucureștilor; Drept aceea, urmînd rînduiala canonică și sinodală și chemînd în ajutorul nostru Puterea Celui Prea Înalt hotărîm :

Ca de acum înainte și pînă la sfîrșitul veacurilor Binecredinciosul Voievod Constantin Brîncoveanu, împreună cu fiii Constantin, Ștefan, Radu și Matei și cu sfetnicul Ianache să fie cinstiți cu sfinții în ceata martirilor Ortodoxiei, pomenindu-i cu slujbe și cîntări de laudă în ziua de 16 august, fiind înscris în sinaxar, cărțile de cult, precum și în Calendarul Bisericii Noastre. Mai rînduim să se tipărească viața, slujba și icoana acestor sfinți martiri care să fie primiți cu evlavie de către dreptmăritorii creștini, iar chipurile acestora să fie zugrăvite și așezate la loc cunoscut, alături de cele ale altor sfinți de neam român în Bisericile ce se vor construi sau preînnoi de acum înainte. Spre deplina statornicie a celor pe care le-am rînduit în chip canonic, întărim cu semnăturile noastre actul de față ca Tomos Patriarhul și Sinodal de canonizare, adică de așezare în rîndul sfinților martiri a celor acum pomeniți, spre a-l aduce la cunoștința evlaviosului cler și dreptcredincioșilor din cuprinsul Bisericii Ortodoxe Române, Dat în București, în anul mîntuirii 1992, luna iunie, ziua a douăzecea. Membrii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române”.

Sinaxar

Tot în această lună, în ziua a Doisprezecea, pomenirea Sfinților Martiri Binecredinciosul Voievod Constantin Brîncoveanu, împreună cu fiii săi Constantin, Ștefan, Radu, Matei și sfetnicul Ianache, care au pătimit pentru Hristos în anul 1714.

Acest binecredincios și de Hristos iubitor Voievod al Țării Românești s-a născut la anul 1654 din părinți de bun neam, după tată fiind coborîtor din voievodul Matei Basarab, după mamă, nepot al voievodului Șerban Cantacuzino, în timpul căruia, la anul 1688, s-a tipărit pentru înția dată în întregime Sfînta Scriptură în limba română¹⁵. Rămas orfan de tată încă din pruncie, tînărul Constantin a fost crescut de unchiul său, stolnicul Constantin Cantacuzino, cel mai învățat boier al vremii sale¹⁶. Acesta s-a îngrijit să-i pună dascăli înțelepți spre a primi învățătură aleasă. Pentru iscusința și înțelepciunea sa Constantin a primit înalte dregătorii, bucurîndu-se de multă cinstire încă din tinerețe. După moartea voievodului Șerban Cantacuzino, la anul 1688, luna octombrie în 29 de zile, la stăruințele tuturor boierilor

¹⁵ Ion Bianu, Nerva Hodoș, *Bibliografia românească veche, 1508–1830*, vol. I, 1508–1716, București, 1903, p. 289–291.

¹⁶ Mihai Cantacuzino, *Genealogia Cantacuzinilor*, ed. N. Iorga, București, 1902, p. 121–122, 128–129, 138.

și dregătorilor țării, vrednicul Constantin Brîncoveanu primi scaunul de domn al Țării Românești¹⁷, fiind uns de către mitropolitul Teodosie. Împodobit de Dumnezeu cu daruri alese, el a cirmuit țara cu adîncă pricepere și înaltă priveghere, cu blîndețe și răbdare creștinească.

Luînd în ajutor pe Hristos, Împăratul Veacurilor, și avînd pildă pe vrednicii săi înaintași Constantin voievod, își începu slăvita domnie punînd temelia celei mai mari mănăstiri ctitorite de el, cea de la Hurezi, unde și-a pregătit și loc de veșnică odihnă¹⁴. Nenumărate sînt însă bisericile și mănăstirile ridicate sau înzestrate de milostivul și evlaviosul domnitor pe tot cuprinsul Țării Românești. Dărnicia și purtarea de grijă a evlaviosului Voievod Constantin Brîncoveanu nu se vor opri însă la hotarele Țării Românești, ci se vor întinde și la frații români din Moldova și din Transilvania, fiind vrednice de pomenit și multele ajutoare trimise dreptcredincioșilor creștini aflați în

¹⁷ Radu Greceanu, *Istoria domniei lui Constantin Basarab Brîncoveanu voievod (1688–1714)*, ed. Aurora Ilieș, București, 1970, p. 1–279. Vezi și N. Iorga, *Activitatea culturală a lui Constantin Brîncoveanu*, în „Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii istorice”, seria II, tom. XXVII (1914–1945), p. 165.

suferință pe meleagurile siriene, caucasiene și arabe, precum și la toate locurile sfinte ale Răsăritului ¹⁸.

„Se întâmplă deci că în săptămîna Patimilor, în anul de la Hristos 1714 a trimis sultanul turcilor, Ahmed al III-lea, mulțime de ostași de l-au luat

pe Constantin Vodă cu fiii și ginerii săi și în jalea tuturor locuitorilor orașului București l-au dus la Înalta Poartă. Aici, creștinul voievod și fiul său cel mare au fost chinuiți cumplit de către necredincioși vreme de patru luni, fiind supuși la amarnice suferințe”. După aproape 25 de ani de strălucită domnie ¹⁹, i-a fost dat marelui Voievod Constantin Brîncoveanu, din iconomia lui Dumnezeu, să-și încununeze fruntea, el și cei patru fii ai săi Constantin, Ștefan, Radu și Matei, precum și sfetnicul său Ianache, cu coroana sfîntă a muceniceii pentru credința ortodoxă, pe care au mărturisit-o și nu au părăsit-o nici în fața călăului păgîn. În ziua praznicului Adormirii Maicii Domnului, la 15 august, cînd Dreptcredinciosul voievod împlinea vîrsta de 60 de ani, primi sfîrșitul mucenicesc prin sabie, împreună cu fii săi; Constantin, Ștefan, Radu și Matei și cu sfetnicul său Ianache, în cetatea Constantinopolului, în anul 1714. Trupurile martirizate au fost apoi aruncate de necredincioși în mare, de unde au fost culese de creștini milostivi, care le-au îngropat în taină și cu evlavie nu departe de Constantinopol, în insula Halchi, în biserica Mănăstirii Maicii Domnului. Osemintele Sfîntului Voievod Martir au fost aduse în țară la anul 1720 de către doamna Marica, soția sa, și înmormîntate în biserica Sf. Gheorghe Nou din București, ctitoria sa, unde de atunci și pînă în zilele noastre veghează lumina candelii care amintește locul de odihnă al Voievodului.

¹⁸ T. G. Bulat, *Daniile lui Constantin Vodă Brîncoveanu pentru Orientul ortodox*, în „Biserica Ortodoxă Română”, LXXXII (1966), nr. 9–10, p. 938–944.

¹⁹ Ștefan Ionescu, Panait, I. Panait, *Constantin Brîncoveanu. Viața. Domnia. Epoca*, București, 1969, p. 1–464.

Cu ale căror sfinte rugăciuni, Doamne, Isuse Hristoase miluiește-ne și mîntuiește-ne pe noi. Amin”.

Sanctificarea domnitorilor amintiți, amintiri devenite prin vremi figuri de legendă și exemple în lupta pentru apărarea ființei statale românești și a ortodoxismului în general, a prilejuit inițierea unor ample manifestări de cinstire: simpozioane științifice, articole publicate în presă și reviste de specialitate, emisiuni la radio și televiziune, ca și organizarea unor adunări populare. Neîndoiește că toate aceste acțiuni au făcut posibilă cunoașterea mai bine de către marele public a vieții și activității acestor iluștrii voievozi care au înscris, prin strădaniile lor, numele poporului român în analele istoriei universale. Desigur, inițierea unor astfel de manifestări avea menirea de a releva preluarea și transmiterea mai departe a idealurilor cărora acești domni și-au închinat viața.

O altă formă prin care societatea românească și-a dovedit prețuirea față de cei doi domnitori sanctificați o constituie emiterea de medalii. Într-adevăr, patrimoniul medalistic românesc s-a îmbogățit în această perioadă cu noi și semnificative documente de metal destinate a transmite generațiilor viitoare profunde sentimente și puternicul atașament al celor doi domni față de țara și poporul lor.

Trecînd la prezentarea acestor mărturii de preț ne oprim, pentru început, asupra medaliei închinată lui Ștefan cel Mare și Sfînt. Prima medalie gravată în 1992 cu vederea evidențierii personalității voievodului de mai multe ori propus a fi sanctificat²⁰, s-a datorat Secției numismatice a Cercului militar²¹ București, secție însumată Societății Numismatice Române. Avîndu-se în vedere faptul că lui Ștefan Vodă al Moldovei, și al tuturor românilor, i s-au închinat de-a lungul vremii mai multe medalii (din fericire catalogate într-un volum²²), de această dată în noul Document de metal s-a transpus statuia înălțată acestuia la Chișinău. Emiterea unei medalii care să releve semnificația acestui monument este justificată de istoria unică a statuii, ca și de rolul pe care ea l-a avut, drept altar de suflet al fraților basarabeni și al tuturor românilor încercați de soartă.

Operă a sculptorului Alexandru Plămădeală²³ (statuia) și a arhitectului E. Bernadotti (realizatorul soclului), monumentul a fost dezvelit la 29 aprilie 1928 în prezența unui public numeros, fiind prezenți la Chișinău în acel moment deputați, senatori, oameni politici, printre care și savantul istoric Nicolae Iorga. Prin imaginea pe care o degaja monumentul, releva nestinsele aspirații transmise de voievod generațiilor ce au urmat, aspirații în centrul cărora s-a aflat ideea unității naționale și a independenței. Dăltuit în piatră

²⁰ În timpul dictaturii ceaușiste s-a propus de patru ori canonizarea lui Ștefan cel Mare.

²¹ Aceasta a fost înființată pe lângă Casa Centrală a Armatei, în anul 1986.

²² Ioan Dogaru, *Ștefan cel Mare în medalistica românească*, București, 1987, p. 1–56.

²³ Alexandru Plămădeală s-a născut la 9 octombrie 1888 în localitatea Buican, în apropiere de Chișinău, într-o familie de intelectuali. A studiat la Moscova, apoi a lucrat ca modelator (sculptor) la Monetăria din Petersburg. A devenit după aceea directorul Școlii de desen din Chișinău, instituție care se va transforma ulterior (1921) în Școala de arte plastice. În 1921 a contribuit la înființarea Școlii de arte plastice din Basarabia, iar în 1939, din inițiativa sa, s-a creat la Chișinău Muzeul orașenesc de arte plastice. A practicat toate genurile sculpturii: portretul nudul, sculptura monumentală, bustul funerar, compozițiile gen plastică mică. S-a ocupat și de pictură, el fiind autorul frescelor catedralei din Tighina. Dintre opere se remarcă: „Disperarea”, „Mîntuitorul”, „Portret de femeie”, „Portret de bărbat”, „Tors de femeie”, „Figură de băiat”, „Fata cu cercul”, „Stoica”, „Autoportret cu soția”, portret „Minulescu”. Cea mai importantă creație a sa rămîne însă statuia lui Ștefan cel Mare din Chișinău (tema sa preferată din care a realizat mai multe variante).

și situat la înălțime, chipul mindru al domnitorului care a făcut în vremea sa ca faima Moldovei să fie cunoscută în tot continentul, stătea parcă de strajă hotarele firești și dintotdeauna ale țării. Transmiteau un vibrant mesaj și reprezentările dăltuite pe soclu. Era expresivă în primul rînd stema Moldovei — plasată pe un briu ce înconjura la mijloc soclul și ieșea în relief cu un motiv folcloric moldovenesc. În scut era înfățișat capul de bour cu stea între coarne, flancat de rază și semilună. Această compoziție era însoțită de texte pline de înțeles. Astfel, pe fața soclului s-a scris: ȘTEFAN CEL MARE ȘI SFINȚ. 1457—1504; pe latura stîngă: BIRUITOR DE POPOARE LA LIPNIC, LA BAIĂ, LA VASLUI, LA VALEA ALBĂ, LA CÂTLĂBUGA, LA SCHELA, LA DUMBRAVA ROȘIE. PENTRU ȚARĂ, NEAM ȘI CRUCE. Pe latura din dreapta a soclului se putea citi: DOMN DIN MUNTE ȘI PÎNĂ LA NISTRU. CTITOR DE MĂNĂSTIRI. FĂCĂTOR DE DREPTATE. CHIPUL SĂU ÎN MOȘTENIREA SA; iar în latura din spate s-au gravat cuvintele: APĂRĂTORUL BASARABIEI, NISTRU, CHILIA, CETATEA ALBĂ, SCULPTOR A. PLĂMĂDEALĂ²⁴, ARHITECT E. BERNADOTTI.

Dar peste poporul român și peste monumentele sale au venit zile grele. În curgerea istoriei, monumentul lui Ștefan cel Mare din Chișinău a împărțat-șit soarta grea a băștinașilor Basarabiei. După nota ultimativă adresată, la 26 iunie 1940, guvernului român de către U.R.S.S., cerindu-se cedarea Moldovei de dincolo de Prut și a Bucovinei de Nord, considerîndu-se, pe bună dreptate, că Ștefan cel Mare voievodul mereu biruitor, întrunind speranțele de libertate ale neamului, nu poate rămîne prizonier în teritoriul cotopt de vrășmași²⁵, statuia a fost evacuată la Vaslui, fiind depusă la biserica domnească Sf. Ioan, ctitoria lui Ștefan cel Mare. A fost repusă apoi la loc cînd pămîntul Moldovei de răsărit a revenit României pentru ca, în 1944, să fie din nou adusă în interiorul țării, la Craiova. Dar marele domn, urmînd parcă chemarea hotarelor țării pe care le-a vegheat cu vitejie, a revenit din nou acasă la Chișinău (1956). Conștienți de faptul că monumentul devenise simbolul rezistenței românilor din această parte de țară față de politica de desnaționalizare dusă de puterea bolșevică, autoritățile au hotărît, în 1960, să mute statuia (al cărui soclu a fost schimbat, iar textul a rămas doar cel din față — scris cu litere chirilice) cu 12 m în interiorul parcului lîngă care fusese inițial amplasat. Încercările unor patrioți de a apăra statuia și a argumenta necesitatea menținerii ei la locul destinat au fost pedepsite de oficialitățile sovietice cu ani de închisoare²⁶. Au trebuit să treacă decenii pînă cînd marele erou să fie readus la lumină pentru a-i îmbărbăta pe băștinașii acestor meleaguri și a stimula eforturile și lupta lor spre libertate. Piesa medalistică închinată statuii marelui domn, confecționată din tambac și din argint are diametrul de 60 mm., grosimea 4 mm., Pe avers s-a gravat statuia descrisă mai sus. Privit din față, voievodul ne apare în costum de apărător; el poartă cămașa de zale, iar pe cap coroană deschisă. Cu mîna dreaptă el ține paloșul cu care de atîtea ori a făcut minuni de vitejie, iar cu mîna stîngă înalță crucea în semn de sal-

²⁴ Vezi împrejurările inaugurării statuii la Sofia Bobernaga, Olga Plămădeală, *Alexandru Plămădeală*, Chișinău, 1981, 1—129.

²⁵ Vezi articolul *Chipul său și moștenirea sa*, în „Moldova socialistă”, Chișinău, 29 aprilie 1988, p. 4.

²⁶ *Ibidem*.

vare a întregii creștinătăți. În dreapta și stînga monumentului s-au gravat denumirile localităților unde ilustrul domn a obținut victorii de prestigiu (la inaugurare scrise pe soclu): LIPNIC, BAIȚA, VASLUI, VALEA ALBĂ, CĂTLĂBUGA, SCHEIA, DUMBRAVA ROȘIE²⁷.

Întreaga reprezentare este mărginită de un cerc perlat, aluzie la bolta cerească spre care se înalță aspirațiile celor ce îl venerază pe voievodul trecut în rîndul sfinților, înfățișat cu aureolă. În bordură s-a scris textul: ȘTEFAN CEL MARE ȘI SFÎNT 1457—1504. BIRUITOR PENTRU ȚARĂ. NEAM ȘI CRUCE. Pe postamentul statuii (se vede doar partea superioară) s-a scris, cu litere de mai mici dimensiuni, denumirea instituției sub egida căreia a fost emisă medalia: C.N.M.S.N.R. (Cercul Numismatic Militar, Societatea Numismatică Românească) 1992. Alături de postament s-au încrustat siglele G.V. (Vasile Gabor, talentatul gravor care a transpus macheta propusă de Ioan Donoiu, Ivan Dogaru și semnătura acestor rînduri).

Pe reversul piesei s-a reprezentat conturul unui document (pergament), avînd marginile îndoite, pe care s-a scris un fragment (tradus din latină în limba română) din scrisoarea trimisă marelui Ștefan după biruința împotriva oștilor otomane din 1475 de către suveranul pontifical: „FAPTA TA DE LA VASLUI, SĂVÎRȘITĂ DE TINE CU ATÎTA ÎNTELEPCIUNE ȘI VETEJIE ÎMPOTRIVA NECREDINCIOȘILOR TURCI AADUS GLORIE NUMELUI TĂU. TOȚI VORBESC DE TINE ȘI TE LAUDĂ. SIXT IV”. În partea inferioară, documentul papal poartă, ca principal mijloc de validare, bula specifică acestei instituții, înfățișînd două capete (Sfinții apostoli Petru și Pavel). În bordură s-au scris cuvintele: CITITOR DE ȚARĂ ROMÂNEASCĂ ȘI APĂRĂTOR AL ÎNTREGII EUROPE²⁸.

Mărturie de preț vorbind de devenirea noastră istorică, medalia descrisă mai sus evidențiază personalitatea domnitorului sanctificat care și-a apărât țara, „poartă a creștinătății”, dincolo de care civilizația europeană s-a putut dezvolta nestîngherită. Piesa medalistică la care ne referim își propune totodată să releve un adevăr de necontestat — acela că în Moldova de răsărit sanctificarea lui Ștefan cel Mare s-a făcut în fapt mai demult, personalitatea domnitorului devenind statornic imbold în lupta pentru dobîndirea libertății și demnității celor care cu smerenie și resemnare au îndurat chinuri și nedreptăți²⁹.

O altă medalie emisă cu prilejul sanctificării lui Ștefan cel Mare are ca inițiator Societatea „Ștefan cel Mare” din Bucovina³⁰. Rotundă, cu diametrul de 60 mm., 5 mm., grosime, medalia la care ne referim este confecționată din tombac și aluminiu elaxat. Pe avers este înfățișat portretul ilustrului domn privit din față. Redat cu plete lungi, el poartă pe cap o coroană deschisă, formată dintr-un cerc frontal și cinci fleuroane interpușe de patru arcuri terminate în formă de cruce. Deși este vizibilă doar partea superioară a veșmîntului voievodal, surprindem cămașa de zale și haina cu guler lat. În duritatea și luciul metalului, domnul, „dădător de legi și datorii”,

²⁷ Date succinte despre gravarea acestei medalii s-au inserat în ziarul „România liberă” din 22 aprilie 1992, p. 3 (autor Traian Dobre și Ioan Dogaru) și în „Evenimentul Zilei”, nr. 22 din 17 iulie 1992, p. 2 (autor Ioan Dogaru, președintele Secției numismatice a Cercului militar București).

²⁸ Vezi Al. V. Boldur, *Politica externă a lui Ștefan cel Mare într-o lumină nouă*, în „Studii și cercetări istorice”, XVIII, Iași, 1934, p. 33—72.

²⁹ Vezi articolul din „Moldova socialistă”, menționat mai sus.

³⁰ Sediul se află la Muzeul județean Suceava.

ne apare demn și impunător. Diferit de alte reprezentări, în care Ștefan ne apare cu mîinile încleștate pe spadă iar privirea îi este ațintită departe, fiind gata să surprindă pericolele care-i amenințau țara, în medalia de față domnul apare ca un mare înțelept. Efigia voievodală este însoțită în partea superioară de o eșarfă ale cărei extremități sînt orînduite, pe aceasta fiind scris: SOCIETATEA CULTURALĂ, text continuat sub bust unde s-a scris: ȘTEFAN CEL MARE, iar la baza reprezentării cuvîntul BUCOVINA, interpus de un ornament format din frunze de lauri. Întreaga reprezentare este plasată într-un scut oval, mărginit pe laturi de un fin ornament vegetal. În dreapta, lingă umărul voievodului, scrise cu litere de mici dimensiuni sînt siglele V.G. (amintind numele cunoscutului modelator de la Monetăria Statului, Vasile Gabor).

Pe revers, de asemenea într-un cadru oval, ni se înfățișează o reprezentare semnificativă, mormîntul lui Ștefan cel Mare; distingem: în centru, încadrată de două coloane, piatra tombală sub care se odihnește domnul Moldovei, ornamentată cu motive vegetale. Între cele două coloane se conturează arcuri duble, cel din față frumos ornamentat. Din centrul arcurilor coboară candela, a cărei extremitate superioară are formă de cruce. Pe peretele din spatele pietrei tombale s-a reprezentat un scut oval în care s-a redat efigia domnului, iar în partea superioară a cîmpului, scutul cu herbul tradițional al Moldovei: capul de bour cu stea între coarne, flancat de roză și semilună³¹. Întreaga reprezentare este însoțită de textul: DOMNULUI MOLDOVEI LA TRECEREA ÎN RÎNDUL SFÎNȚILOR EROI AI NEAMULUI. MĂNĂSTIREA PUTNA. 2 IULIE 1992. Compoziția descrisă mai sus evocă plastic o înaltă spiritualitate. Candela gravată deasupra gloriei mormînt este simbol luminii ce a ars aievea după ce, plîns de întreaga țară, trupul voievodului a fost dus să-și doarmă somnul de veci la ctitoria sa de suflet, Mănăstirea Putna³².

O altă medalie prin care este omagiat și Ștefan cel Mare a fost gravată prin grija Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților. Pe aversul fisei, este puternic reliefată efigia domnitorului, înfățișată într-o manieră apropiată de aceea a medaliei descrisă mai sus: privit din față, voievodul are plete lungi, iar pe cap poartă însemnul ce atestă înalta poziție socială deținută, coroana deschisă. La marginea spațiului medaliei s-a scris pe două rînduri: CANONIZAREA BINECREDINCIOȘULUI VOEVOOD ȘTEFAN CEL MARE ȘI SFÎNT. SF. IERARH LEONTIE DE LA RĂDĂUȚI ȘI AL SF. DANIIL SIHASTRU. BUCUREȘTI, 21.06.1992.

Pe revers s-a gravat macheta Mănăstirii Putna, privită din stînga. Se distinge, în centru, lăcașul religios, iar în jurul acestuia, clădiri apărute de ziduri de incintă dotate cu bastioane de apărare. În dreapta se zărește clopotnița înaltă și terminată cu acoperiș ascuțit. Legenda scrisă parțial sus: PUTNA. 2.07.1992; parțial sub construcție: ARHIEPISCOPIA SUCEVEI ȘI RĂDĂUȚILOR. În partea dreaptă, sub machetă, siglele C.D.,

³¹ Referitor la evoluția acesteia vezi Mihai Berza, *Stema Moldovei în timpul lui Ștefan cel Mare*, în „Studii și cercetări de istoria artei”, II (1955), nr. 1–2, p. 69–88.

³² Date succinte despre această piesă s-au publicat în ziarul „Evenimentul zilei”, nr. 22 din 17 iulie 1992 (autor Ioan Dogaru).

însoțite de cifra 89³³ (desigur numele cunoscutului artist modelator CONSTANTIN DUMITRESCU). Medalia, confecționată din tombac, are diametrul de 70 mm., grosimea 4 mm.³⁴

Reprezentarea machetei Mănăstirii Putna pe medalia bătută cu prilejul canonizării sfinților români are o dublă semnificație. Pe de o parte se amintește faptul că acest lăcaș este legat pentru eternitate de figura ilustrului domn. Se relevă, pe de altă parte, semnificația pe care o are acest monument de artă feudală pentru români, faptul că Mănăstirea Putna a fost pentru a treia oară, în cursul istoriei noastre, metropola spirituală a tuturor românilor. Cum este știut, un prim moment de înălțare l-a constituit manifestarea organizată prin grija lui Mihai Eminescu și Ioan Slavici în 1871³⁵. Aniversându-se în acel an 400 de ani de la ctitorirea acestui edificiu religios, tinerii studioși au voit să organizeze o manifestare de prestigiu, în cadrul căreia să evidențieze importanța domniei marelui voievod pentru destinele țărilor românești. În acest sens, încă din decembrie 1869, Societatea România Jună a publicat un apel adresat studențimii române: „Să ne adunăm din toate unghiurile pentru a ne cunoaște... căci desfăcuți unii de alții în privință politică, ne unesc totuși aceeași limbă, aceleași obiceiuri și datorii, aceeași religie și credință politică și socială”³⁶. În toamna anului 1870 Mihail Eminescu publica *Notiță asupra proiectatei întruniri de la mormîntul lui Ștefan cel Mare la Putna*, prin care susținea această serbare „dintr-un sentiment de pietate către trecutul nostru pe cît de glorios, pe atît de nefericit”³⁷. În anul următor, poetul a continuat să susțină printr-o suită de articole cu titluri semnificative (*Să facem un congres, În unire e țaria*). Acest proiect era un prilej de a difuza în rîndurile tineretului universitar a unei stări de spirit favorabile exprimării aspirației de unitate națională³⁸. Desigur, în ansamblu, aceste manifestări întrețineau viu focul dragostei de neam și stimulau preocupările în ceea ce privește înfăptuirea dezideratelor seculare românești: Ciștigarea independenței și înfăptuirea unității naționale. Larga participare la manifestările din august 1875, prezența unor reprezentanți ai tinerilor din toate părțile locuite de români, ca și implicarea unor personalități ale vieții politice, culturale și științifice din România, și din provinciile românești aflate sub dominație străină au imprimat reuniunii desfășurate sub faldurile steagurilor tricolore trimise din diferite localități un pronunțat caracter național.

Figura domnului a fost evocată de tînărul student cu înclinație spre cercetarea istorică, Alexandru D. Xenopol, care a evidențiat credința tuturor participanților și a neamului „într-un viitor comun”³⁹.

În 1904, cînd s-au memorat patru veacuri de la trecerea lui Ștefan cel Mare în lumea umbrelor, la Putna, lîngă mormîntul voievodului intrat

³³ Se remarcă faptul că reprezentarea este asemănătoare cu aceea de pe medalia bătută în cinstea lui Mihai Eminescu în 1989 de către Secția Suceava a Societății Numismatice Române. Aceasta cuprindea și un pergament desfășurat, pe care s-a scris un citat din Eminescu: „Serbarea de la Putna are să fie întrunirea națiunii în suflarea prezentului și în speranța viitorului”.

³⁴ A fost reproducă și descrisă succint în ziarul „România liberă” din 8 iulie 1992, p. 3 (autor Ioan Dogaru).

³⁵ Ioan Grămadă, *Societatea academică literară „România jună”*, Arad, 1912, p. 76.

³⁶ *Ibidem*, p. 23.

³⁷ Dumitru Vatamaniuc, *Ioan Slavici și lumea prin care a trecut*, București, 1968, p. 105.

³⁸ Maria Dogaru, Ioan Dogaru, *Eminescu în documente din metal*, București, 1991, p. 69–70.

³⁹ Ion Grămadă, *op. cit.*, p. 44–70.

în legendă, a avut loc o nouă întrunire, prilej de a se evidenția efortul și rolul Țărilor Române în apărarea creștinătății și ardenta opțiune a poporului român de a se împlini crezul sfânt al înaintașilor: înfăptuirea unității naționale⁴⁰.

Dar, iată, în curgerea neîncetată a vremii, am ajuns cu anul de la zidirea lumii 7500, iar la nașterea Mîntuitorului 1992, cînd, tot în luna iulie, la Putna a avut loc cea de a treia adunare populară, la care au participat zeci de mii de români veniți din toate părțile Daciei străbune. Au venit aici să-și împărtășească durerea frații de peste Prut, ca și românii din Bucovina de Nord și din alte părți, unde pămînturile străbune au fost cîtropite. Prin marile aspirații ale celor de față, prin trainicele sentimente de frățietate, prin ardenta iubire față de trecutul de glorie al neamului, cei prezenți în această memorabilă zi la Putna au conturat, cu sufletul și gîndul, harta României întregite, vis, ideal și poruncă a marilor voievozi, printre care Ștefan cel Mare și Constantin Brîncoveanu se remarcă în mod deosebit.

Medalia dedicată celui de al doilea voievod român sanctificat în acest an, Constantin Brîncoveanu, are o semnificație deosebită⁴¹. Izvorul metalic prin care s-a omagiat în momentul sanctificării ilustrul domn, are următoarea înfățișare: rotundă, diametrul 60 mm., grosimea 4 mm., confecționată din argint. Pe avers, pe fundalul unui pergament desfășurat, distingem efigia privită din față; domnul poartă haină de fir și mantie cu guler de cacom, prinsă într-o agrafă în formă de cruce, dotată cu pietre prețioase, iar pe cap are cuca împodobită cu surguci și rozetă. Figura ce ni se înfățișează este solemnă și plină de expresivitate. În dreapta și stînga efigiei apare legenda: CONSTANTIN BRÂNCOVEANU DOMNUL ȚĂRII ROMÂNEȘTI. În bordură, cu litere de mici dimensiuni ST.GR. (Ștefan Grudenschi — numele regretatului gravor).

Pe revers, în centru, închisă între trei cercuri liniare, este reprezentarea heraldică ce amintește stema heraldică a Valahiei⁴²: scut oval încărcat cu acvila cruciată, avînd zborul deschis, așezată pe vîrfurile unui munte și flancată în dreapta de soare, în stînga de semilună⁴³. În partea inferioară, la baza scutului, în dreapta și în stînga păsării heraldice apar cifrele 17—13. Scutul menționat, timbrat de o coroană închisă, dotată cu pietre prețioase și terminată cu glob crucifer, este înconjurat de un cartuș baroc. Întreaga imagine este însoțită de textul: D<EI> G<RATIA> VOIVODA ET PRINCEPS VALACHIAE TRANS ALPINAЕ. În bordură, între marginea exterioară înaltă și cele trei cercuri liniare este înscrisă legenda: *300 DE ANI DE LA URCAREA PE TRONUL ȚĂRII ROMÂNEȘTI, 1688—1988*. Cu litere de mai mici dimensiuni s-a scris instituția care a emis medalia: SOCIETATEA NUMISMATICĂ ROMÂNĂ⁴⁴.

⁴⁰ Și cu acest prilej s-au emis mai multe medalii închinat lui Ștefan cel Mare (Ioan Dogaru, *Ștefan cel Mare în medalistica românească*, p. 17—36).

⁴¹ Referitor la domnia acestuia vezi următoarele cronici: Radu Popescu vornicul, *Istoriile domnilor Țării Românești*, ed. critică de Constant Grecescu, București, 1963, p. 1—339; *Istoria Țării Românești de la octombrie 1688 pînă la martie 1717*; *Cronica anonimă*, ed. critică de Constant Grecescu, București, 1959, p. 1—116.

⁴² În legătură cu evoluția acesteia vezi Constantin Moisil, *Stema României. Evoluția ei istorică și heraldică*, București, 1931, p. 1—16; Dan Cernovodeanu, *Știința și arta heraldică în România*, București, 1977, p. 39—81.

⁴³ Imagine apropiată de sigiliul folosit în cancelaria acestui domn.

⁴⁴ Societate științifică ce a desfășurat o susținută activitate din 1903, cînd a fost creată, și pînă în prezent.

Cum se poate vedea și se poate constata consultînd bibliografia de specialitate, piesa de argint bătută în acest an (cînd, în mod oficial și în vîzul tuturor Constantin Brîncoveanu, împreună cu fiii săi și devotatul prieten Ianache Văcărescu, au fost așezați în rîndul sfinților)⁴⁵ reproduce de fapt medalia bătută în 1888 pentru a se marca trecerea a trei veacuri de la urcarea sa pe tron. Desigur, această reluare tematică și transpunere în argint se explică prin importanța pe care o au reprezentările gravate pe cele două fețe ale piesei, faptul că acestea au la bază o medalie emisă chiar în timpul domniei voievodului nostru. De altfel, este știut faptul că unul din capetele de acuzare aduse ilustrului domn a fost și acela că „a bătut monede cu efigia și ștewa sa”⁴⁶. Această acuzație a cîntărit greu în balanța învinovățirii domnului român, întrucît emiterea de monede, medalii și distincții era un drept al statelor independente. Gravarea de către voievod a unor astfel de piese dovedea desigur, și acest lucru a fost simțit și de Poarta Otomană, tendința sa de a întări autonomia țării. Într-adevăr, aplecîndu-ne asupra izvoarelor documentare de epocă constatăm că în perioada de dinaintea mazăririi voievodului (aprilie 1714), acesta a emis unele piese confecționate din aur și argint care, deși cunosc mai multe variante, au ca numitor comun faptul că pe avers este înfățișat bustul voievodului, iar pe revers stema heraldică a țării.

Pe lîngă faptul că unele piese s-au păstrat, deci s-au putut cerceta în mod direct⁴⁷, s-au referit la înfățișarea lor unii martori oculari. Astfel, Del Chiaro arată că voievodul amintit „a pus să se bată în Transilvania multe monede de aur în formă de medalii, în valoare de doi pînă la zece galbeni ungurești”. „Una dintre aceste monede” — spune Del Chiaro — „a fost trimisă la Constantinopol, pentru ca sultanul să se încredințeze despre adevăr...”⁴⁸.

Domnitorul savant Dimitrie Cantemir sublinia la rîndul său, că „monedele lui Brîncoveanu erau bani mari de aur de doi, trei și zece ducați”⁴⁹.

În istoriografia românească de specialitate s-au purtat ample discuții asupra scopului emisiunii și naturii pieselor, respectiv dacă sînt medalii sau monede, au fost destinate să circule sau să fie conferite unor colaboratori ai domnului. Momentul pe care urma să-l marcheze era vîrsta lui Constantin Brîncoveanu ori aniversarea urcării sale pe tron?⁵⁰. Cît ne privește, ne raliem opiniilor lui Constantin Moisil care considera că acestea sînt medalii și au fost destinate să marcheze împlinirea a 25 de ani de domnie, eveniment ce a avut loc în 1713 (corespunde deci cu cifra gravată pe medalie)⁵¹.

Numismatul menționat aducea în sprijinul afirmațiilor sale următoarele argumente: 1) valoarea lor intrinsecă nu corespunde cu a monedelor

⁴⁵ Medalia a fost reproducă și descrisă succint în ziarul „Evenimentul zilei”, nr. 22 din 17 iulie 1992, p. 2 (autor Ioan Dogaru).

⁴⁶ Constantin Moisil, *Medaliile lui Constantin Vodă Brîncoveanu*, în „Buletinul Societății Numismatice Române”, XI (1914), nr. 21, p. 9—18.

⁴⁷ Vezi bibliografia referitoare la aceste piese la D. A. Sturdza, *Bibliografia numismatice române*, în „Analele Academiei Române. Memorii și notițe”, seria I, tom. XI (1878), p. 109.

⁴⁸ Anton Maria del Chiaro, *Istoria delle moderne rivoluzioni della Valachia*, ed. N. Iorga, Iași, 1914, p. XVI.

⁴⁹ Constantin Moisil, *Medaliile lui Constantin Brîncoveanu*, p. 11.

⁵⁰ George Buzdugan, George Niculiță, *Medalii și plachete românești. Memoria metalului*, București, 1971, p. 38.

⁵¹ Vezi reproducerea și descrierea la Maria Dogaru, *Aspirația poporului român spre unitate națională și independență oglindită în simbol. Album heraldic*, București, 1981, p. 40—42.

în categoria cărora se încadrau; 2) piesele respective sînt executate cu deosebită grijă în ceea ce privește înfățișarea artistică; 3) marginea înaltă a cîmpului; 4) fidelitatea și exactitatea reprezentării efigiei voievodale; 5) preocuparea pentru redarea detaliului și bogăția ornamentelor; 6) materialele din care au fost confecționate (aur și argint) se pretau foarte bine a fi oferite la sărbătorirea unui anume eveniment.

Credem că legenda scrisă în limba latină este încă o dovadă că această piesă se însumează între medalii, domnitorul român preluînd un obicei frecvent practicat în statele europene, care consta în emiterea, cu prilejul unor evenimente marcante din viața suveranilor, a unor medalii care, alcătuite din metal prețios, urmau să aibă o dublă valoare: pe de o parte să fie dorite pentru valoarea intrinsecă, pe de alta să constituie o amintire și o dovadă de prețuire din partea emitentului.

Cunoscînd preocupările lui Constantin Brîncoveanu de a-și institui simboluri expresive din punct de vedere al reprezentării și al înfățișării artistice, nu ne îndoim că medalia bătută în 1713 a fost realizată după îndrumările sale. Așa cum se vede (și s-a spus) medalia din 1713 a fost gravată în Transilvania, Sultzer precizînd și cine ar putea fi gravorul (desigur bîzîndu-se pe siglele gravate pe suprafața sa): CAROL JOHAN HEDLINGER⁵². Oricine ar fi creatorul medaliei, neîndoim de la curtea domnului român s-au trimis atît portretul voievodului cît și imaginea stemei țării, așa cum se făcuse cînd Brîncoveanu comandase pecetarului Ieremia din Brașov un inel sigilar⁵³. Privită din acest punct de vedere, medalia emisă în 1992 ne apropie cu mintea și sufletul de personalitatea marelui voievod, căruia îi este închinată.

Acestea sînt medalii dedicate lui Ștefan cel Mare și Constantin Brîncoveanu, bătute acum pentru a se demonstra că marile aspirații ale celor cărora le-au fost dedicate ne călăuzesc gîndul și faptele pe mai departe spre împlinirea idealurilor ardent nutrite de înaintași: făurirea unei țări libere în hotarele străbune.

⁵² Constantin Moisil, *Medaliile lui Constantin Vodă Brîncoveanu*, p. 12.

⁵³ În legătură cu scrisoarea voievodului avînd acest subiect vezi Emil Virtosu, *Din sigilografia Moldovei și a Țării Românești*, în *Documente privind istoria României. Introducere*, vol. II, București, 1956, p. 382. Vezi de asemenea Maria Dogaru, *Colecțiile de matrice sigilare ale Arhivelor Statului*, București, 1984, p. 35. Domnul s-a adresat pecetarului Ieremia intrucît știa că acesta lucra „bine și curat”.